కావ్యావళి

శ్రీ శివశంకర శాస్త్రి

ప్రథమ భాగము

ప్రాప్తి స్థానములు : సాహితీ సమితి.
నవ్య సాహిత్య పరిషత్తు. గుంటూరు

ప్రథమ ముద్రణము 1945
వెల్‌కమ్ ప్రెస్ • గుంటూరు

కావ్యావళి

అ ం కి త ము

శ్రీ ఆమంచర్ల
శేషాచలపతి రావుకు

దివ్య లోచనాలు

౧

ధనుర్దాసు

దేవా, మేదురతావకీనకరుణాదివ్యత్కటాక్షప్రభా
శ్రీవిద్యోతితుడౌచు భాగ్యమును గాంచెన్ దాసు డీప్రొద్దునన్
కావేరీపరిపూతశీతలమహాకల్లోలినీస్పర్శ శో
భావంతం బయి పొల్చు నూషరధరాభాగంబుచందంబునన్.

ఈనా డే నొనరించి నట్టిసుకృతం బెంతో యహీనంబు కా
దేనిన్ యుష్మదపాంగవీక్షణమహ స్సేలా పవిత్రిల్లు నీ
దీనాంఘ్రిప్రభవాధమాధమునిపై దేవా, కృపాపూర్ణమై?
ఆనందోద్గతి బిచ్చలించినది రోమాంచంబు దేహంబునన్!

మీసందర్శననవ్యభాగ్యమున స్వామీ, ధన్యతం గాంచితిన్
వాసిం బొందెను నిశ్చయంబుగ భవద్వాల్లభ్యసంలబ్ధి నీ
దాసుం! డానిఖిలైకనాయకుని సందర్శించిన ట్లయ్యె మీ
శ్రీసాన్నిధ్యమునందు నిల్వగనె యక్షీణప్రమోదంబునన్!

స్వామీ, తావకపాదపంకజరజస్సంసక్తిచే నొప్పెడున్
నామూర్ధం బుదయార్కమండలదళన్నవ్యప్రభారంజిత
శ్రీమంతం బగునంజనాచలగతిన్. సేవాసమారాధనో
ద్దామప్రౌఢిమ నాకు లభ్య మవుతన్ ద్వత్సన్నిధానంబునన్!

అంకితము

శ్రీ ఆమంచర్ల
శేషాచలపతి రావుకు

దివ్యలోచనాలు

౧

ధనుర్దాసు

దేవా, మేదురతావకీనకరుణాదివ్యత్కటాక్షప్రభా
శ్రీవిద్యోతితుడౌచు భాగ్యమును గాంచెన్ దాసు డీప్రొద్దునన్
కావేరీపరిపూతశీతలమహాకల్లోలినీస్పర్శ శో
భావంతం బయి పొల్చు నూషరధరాభాగంబుచందంబునన్.

ఈనా డే నొనరించి నట్టిసుకృతం బెంతో యహీనంబు కా
దేనిన్ యుష్మదపాంగవీక్షణమహ స్సేలా ప్రవర్తిల్లు నీ
దీనాంఘ్రిప్రభవాధమాధమునిపై దేవా, కృపాపూర్ణమై?
ఆనందోద్గతి బిచ్చలించినది రోమాంచంబు దేహంబునన్ !

మీసందర్శననవ్యభాగ్యమున స్వామీ, ధన్యతం గాంచితిన్
వాసిం బొందెను నిశ్చయంబుగ భవద్వాల్లభ్యసంలబ్ధి నీ
దాసుం ! డానిఖిలైకనాయకుని సందర్శించిన ట్లయ్యె మీ
శ్రీసాన్నిధ్యమునందు నిల్వగనె యక్షీణప్రమోదంబునన్ !

స్వామీ, తావకపాదపంకజరజస్సంసక్తిచే నొప్పెడున్
నామూర్ధం బుదయార్కమండలదశన్నవ్యప్రభారంజిత
శ్రీమంతం బగునంజనాచలగతిన్. సేవాసమారాధనో
ద్దామప్రౌఢిమ నాకు లభ్య మవుతన్ ద్వత్సన్నిధానంబునన్ !

ఈదాసాధముమీద నేల పడెనో యీనాడు జ్ఞానప్రభా
శ్రీదం బైనభవత్కటాక్షము కృపాసింధూ, వచింపంగదే!
మోదస్ఫూర్తి సమాచరించు భ్రుకుటిలో మూర్ధంబుపై నిల్పి త్వ
త్పాదాంభోజముల న్నియోగముల నీదాసానుదాసుం డిదే!

భగవద్రామానుజులు

కనుగొన నిన్ను సంతసము కల్గిన దెంతయు నేను మాకు, నీ
వినయ మకృత్రిమోద్గతిని వెల్లడి యయ్యెను, భక్తిభావమో
ఘనమధురప్రకారమున గానగ వచ్చెను, నీపవిత్రసం
బనుపమభంగి నొప్పెను మదాశిషముం గొనుమోకుమారకా!

జననము శూద్రవంశమున సంఘటిలంగనె లోప మేమి? ఆ
ననమున సౌమ్యదీధితి కనంబడుచున్నది, భాషణంబులం
దొనరె నకల్మషారభటి, యోగ్యత యున్నది పెక్కురీతులన్,
ఘన మగులోప మొక్కటియె కానగవచ్చెను మాకు నీకడన్.

నది నవగాహనాదిక మొనర్చి మఠాగమనాభిలాష నీ
యుదయమునందు మేము చనుచుండెడివేళను శిష్యపంక్తితో,
ఎదురుగ వచ్చినావు మదిరేక్షణ కొక్కతె కాతపత్త్రముం
బదిలముగా ధరించి యిరుపార్శ్వములం జనుచుం స్ఖలద్గతిన్.

తరుణివిలోచనద్వయిని దప్పక నిల్పితి వీక్షణంబులన్,
సరసనె పోవువారలదెసం గనుగొవు, లవంబుసైత మే
నరసినయట్లు లేదు పథమందలి వింతలనైన, కామినీ
పరవశబుద్ధితో జనెడిభంగి గనంబడినావు దాసుడా!

పాలతుకమీద నీకు బరిపూర్ణముగా ననురాగ ముండనీ—
చెలియకు దద్విధంబున నశేషజనంబుల మ్రోల సేవలం
జలుపుచు, లజ్జ బోవిడిచి సంచరిలం దగునయ్యా? ప్రేముడిన్
నిలుపగబోలు రమ్యముగ నిండుమనమ్మున గూఢవృత్తితో.

ధనుర్దాసు

స్వామి, భవత్పదద్వయము సాక్షిగ బల్కెద విశ్వసింపుడీ !
భామినిమీదిమత్ప్రణయభావము వెల్లడిసేయు బుద్ధి నా
కేమియు లేదు, లజ్జ త్యజియించెడికోరిక లేదు, ధూర్తతం
గామునికిన్ సపర్యలను గా దొనరించుట దేశికాగ్రణీ !

కావరబుద్ధి గాదు పథగాముల జూడక యుంట, వింతలో
యేవియు బట్ట, వాకువలయేక్షణదివ్యవిలోచనద్యుతి
శ్రీ వసివాడు భాస్కరరుచిప్రసరంబున నన్నభీతి నో
దేవర, యామెనుండి నిజదృష్టి మరల్పగ నైతి నయ్యెడన్.

ఆమెను జెప్పుపట్ల మదిరాక్షి యటంచు వచించినార లో
స్వామి, విధేయదాసజనుసాహసమున్ క్షమియింపగా వలెన్ !
ఆమహిళాలలామవిపులాయతనేత్రము లుత్పలప్రభా
ధామము గాక వేరొకవిధంబుగ దోచునె నాకు దేశికా !

మానసహారులై మధురమంజులనూతనకాంతి నొప్పి ల
క్ష్మీనిలయంబులై వెలయు చిత్రగతిం బ్రియురాలినేత్రముల్.
పూనుట దుర్భరం బగు ప్రభూ, తమదాసుడు మేన ప్రాణముల్
మ్లానము లయ్యెనేని యణుమాత్రము తన్నయనోత్పలచ్ఛవుల్!

భగవద్రామానుజులు

తెలియగవచ్చె మాకు భవదీయవిధం బిపు డంతయుఁ సుతా!
చెలియవిలోచనద్వయికి జేయుచునుంటివి సేవ—మంచిదే.
కలికిమనోజ్ఞనేత్రములకన్న మనోజ్ఞమవై మహోద్యుతుల్
గొలిపెడి నేత్రయుగ్మమునకుఁ నిరతంబు సపర్య సేయుదే?

ధనుర్దాసు

ఎక్కడగూడ నాకువలయేక్షణకన్నులకాంతికన్న సొం
పెక్కినయంబకద్యుతుల నెన్నడు జూడగలేదు! మిక్కిలిం
జొక్కపునేత్రయుగ్మమును జూపుదు రేని మహానుభావ, నే
నిక్కపుభక్తిభావమున నిత్యము దాస్యము చేయకుందునే?

భగవద్రామానుజులు

ఆనందంబు ఘటిల్లె మా కిపుడు వత్సా, నీవచోధోరణిఁ!
నీనిష్కల్మషవృత్తి శిష్యహృదయోన్మేషం బొనర్చెం గదా!
కానంబోవుద మెల్లరుం గదలుఁడీ, కల్యాణికాంతిచ్ఛటా
స్థానంబై విలసిల్లుదివ్యనయనద్వంద్వంబు, శీఘ్రంబుగఁ!

౨

భగవద్రామానుజులు

పరమాకారణజాయమానకరుణాపాంగప్రసారంబునఁ—
భరితాజ్ఞానదురంతసంతమసముఁ భంజించుచుఁ, విష్టప

దివ్య లోచనాలు

స్థిరసంరక్షణభార మూనిన మహా శ్రీరంగనాథా, భవ
చ్చరణాబ్జంబుల కే నొనర్చెద నమస్కారంబు భక్తప్రియా !

అవలోకింపుము వత్స, అల్లవె రమాహ్లాదాను సంధానవై
భవముల్, ధిక్కృతభానుమండలరుచుల్, బ్రహ్మాండసందీపక
చ్ఛవులున్, భక్తిభరప్రపన్నజనతా సంరక్షణప్రాభవో
త్సవముల్, రంగశయానదివ్యకరుణాసంఫుల్లనేత్రాబ్జముల్!

ధ ను ర్దా సు

అహహా, యెంతమనోహరంబులు త్వదీయప్రస్ఫురన్నేత్రముల్!
మిహిరప్రస్ఫుట చండమండల సమున్మేషప్రభల్ కల్గియుం
దుహినాంశుద్యుతి శీతలమ్ము లయిసంతోషం బొసంగెన్: భవ
న్మహిమం బొప్పు మహాద్భుతమ్ముగను శ్రీమద్రంగధామప్రభూ!

అవలోకింపగనైతి నేటివర కాహా దుర్విపాకంబునన్
భువనత్రాణన భూరిశీతలకృపాపూర్ణప్రభావస్ఫుర
ద్భవదక్షిద్వితయంబు ! దేశికదయాప్రస్యంది వాఙ్మాధురిన్
నవసౌభాగ్యము కల్గె నక్కజముగా నా కోజగన్నాయకా !

స్థిరతాత్పర్యముతోడ కన్గొనినచో దేవా, భవన్నేత్రముల్,
తిరుగన్నేర్చునె బుద్ధి యన్యనయనో ద్రిక్తప్రమోదంబునన్?
పరమప్రీతిని భృంగ మాసవసుధాపానాభిలాషన్ దళ
త్సరసీజంబుల వాలు గాని యితరక్ష్మాజంబులం జేరునే !

శి ష్య రా లు

౧

శి ష్యు డు

ఆలయములోని కతివలయాగమనము
సమ్మతింపరు రూపగోస్వామి వారు.
వారియానతి జవదాటు వలను పడదు;
లేదు నాలోప మిందు తల్లీ, క్షమించు!

మీ రా బా యి

ఆడువారలు కృష్ణదేవుని
జూడ గూడదో? యెచటనే నీ
జాడ గానగ లేదు, మీకడ
నేడు కనుగొంటిన్.

కరుణ యించుక పూని నాపై
మరల వారికి విన్నవింపుము
చరణసేవ యొనర్పకుండగ
మరలి పోజాలన్.

శి ష్యు డు

నీ ముఖాబ్జవిలోకన నిమిషమందె
పొడమె తల్లి, నమస్కారబుద్ధి నాకు.
తోచినది కూడ నీముఖద్యుతులవలన
అద్వితీయ మహాభక్తురాల వనుచు.

చండశాసను లస్మదాచార్యు లమ్మ!
కామినీ కాంచనంబులు కంట బడిన
తొలగి పోవని చో మోక్షదూరు లగుదు
రెల్ల పూరుషు లని సెల విచ్చినారు.

జనని, గ్రహియించి యస్మదాచార్యదేవు
శ్రీముఖోద్గతవాక్యంబు స్థిరమటంచు
తరలి వేంచేయు మింకొక తావునకును.
స్వీకరింపుము మన్నమస్కృతిని దయను!

మీ రా బా యి

విన్నవింపుము స్వామివారికి
మన్నమస్కృతి పూర్వకంబుగ
చిన్ని నావిజ్ఞాపనం బో
యన్న యీరీతిన్ :

భరతవర్షవిభూషణం బై
వరలు బృందావన క్షేత్రము!

నరసిజాక్షుడె నాతలంపున
పురుషు డిచ్చోటక.

పెక్కు రున్నా రితరు లిక్కడ
నిక్కువంబే, కాని యందరు
మిక్కుటం బగు కృష్ణురక్తిని
జొక్కి యుండుటచే—

చెల్ల దేమియు భిన్నభావం
బెల్లరును గోపాలుమృదుపద
పల్లవద్వయసేవ సల్పెడి
వల్లవాంగనలే !

శిష్యుడు

నీపవిత్రజిహ్వాగ్రవినిర్గత మగు
భాషిత సుధారసార్ద్ర సంస్పర్శనమున
మార్జితం బయ్యె నజ్ఞాత మలినవృత్తి !
స్వామికడ విన్నవింతు నీవాక్యసరణి.

౨

శ్రీ రూప గోస్వామి

బిడ్డ, నిన్ను జూడ ప్రీతి కల్గెను నాకు.
అధివసింపు మిదె కుశాసనంబు.
శుద్ధమానసంబు సూచించుచున్నది
నిర్మలాభ వెల్గు నీముఖంబు.

నీవు చెప్పి పంపు నిస్తులవాక్యమ్ము
లాలకింప నధికహర్ష మొదవె.
భక్తిభరిత మగును భవదీయహృదయంబు,
నీవు ధన్య వమ్మ, నిశ్చయముగ !

పురుషు లైన నేమి పూబోణులవిధాన
పంకజాతనయను పాదసన్ని
ధానమందు భక్తి దమయాత్మ లర్పింప
కుందు రేని ముక్తి యొదవు కెట్లు?

ఎచటినుండి బిడ్డ, యే తెంచుచున్నావు?
ఎచటి కేగు దాన విచటనుండి?
నామధేయ మేమి? నావల్ల నీ కేమి
ఫలము కలుగగలదొ తెలుపు మమ్మ

మీరాబాయి

స్వామి, వచ్చితి రాజపుత్రుల
భూమినుండి, పవిత్రబృందా
ధామమున నశ్రాంతవాసము
కామితము తండ్రీ !

దాసి మీరాబాయి : యిచ్చట
వాసమున కంగీకరింపుడు.
వాసరమ్ములు గడపుదానను
మీసపర్యలలో.

స్వామి, వీనుల గ్రోలుచును మీ
శ్రీముఖోద్గత దివ్యవాణిని
ఈమహా క్షేత్రమున కృష్ణ
ప్రేమ నివసింతున్.

శ్రీ రూప గోస్వామి

నేడు సుదిన మమ్మ, నిన్ను గాంచుట జేసి!
భక్తజనములందు ప్రథిత వీవు.
సిద్ధురాలి కేను జెప్పెడి దే ముండు?
నిలువవచ్చు నిచట నీవు తల్లి !

మీ రా బా యి

ధన్యురాలను దొరకె శ్రీ చై
తన్య దేవ మహాప్రభూత్తమ
మాన్యశిష్యుని పాదసేవన,
మన్య మిం కేలా !

గురుచరణం మమ శరణమ్!

ప్రభు తీర్థము

శంకరుడు

మహిత వాసవమణికుట్టిమమ్ము బోలు
సాగరముతోడ నొప్పుభూసౌధమునకు
కౌముదీప్లావితం బైనగగనసీమ
తనరుచున్నది ధవళవితానకాంతి.

విమల మానీవిభావరీసమయశోభ
నేలనో కాని కన్గొన నిచ్చగింప
కాననము వాలిచి నిమీలితాక్షు లగుచు
పలుకకున్నారు శ్రీ మహాప్రభువు వారు !

రామానంద రాయలు

దేవ, ప్రసరింప జేయుడు దృష్టి యిటులు :
పొంగి పోవుచునున్నది పూర్ణచంద్ర
కిరణజాలమ్ము తాకున కెరలి మిగుల
ఆతతం బైననీలరత్నాకరంబు—

రాధికాదేవి కబరీభరమ్మునుండి
జారుచుండెడి కుసుమసంస్పర్శవలన
పరమహర్షమ్ముతో గగుర్పాటు గాంచు
శ్యామసుందరు లలితదేహమ్మువోలె.

శ్రీ చైతన్య మహాప్రభువు

[కన్నులు తెరచి]

ఏడి నాశ్యామసుందరు డేడి యేడి !
చూచుచుండగ నెచటికో నురిగినాడు,
ఇచటనే నిల్చియున్నవా డింతలోనె
అచ్చెరువు తోప నేకడ కరిగినాడు !

ఏమి చిత్రము సఖులార ! ఇపుడె యతని
నీప్రదేశమ్మునందె వీక్షింపగంటి.
అంతలోనె యంతర్ధాన మయ్యె నయ్యొ
వంచకాగ్రణి గోపికావల్లభుండు !

[ఇటు నటు చూచి]

కాన రావేమి కృష్ణ, ఈకన్నుదోయి
ఏమి పాపమ్ము చేసినదో మనోజ్ఞ
దివ్యభవదీయ రూపదీధితి లభింప
దక్కటా!— రమ్ము నాహృదయాధినాథ!

నిన్ను గనజాలకున్న నే నిమిషమైన
తాళజాలను కృష్ణ, ఈతనువునుండి
ప్రాణములు లేచిపోవు! కృపాపరిపూర్ణ
మానసమ్మున దరి జేరుమా రయమ్ము!

వినయపూర్వకముగ నిన్ను వేడుచున్న
దోయి రాధిక! రమ్ము నేత్రోత్సవముగ.

[కొంచె మూరకుండి]

శీఘ్రగతితోడ నేల వేంచేయ కుంటి
వోయి! అక్కట యేమి చేయుదును కృష్ణ!

ప్రాణసఖులార, ధూర్తగోపాలకుండు
అతిరయమ్మున నెచ్చటి కరిగినాడో
తెలిసికొని సత్వరము నివేదింప లేని
ఇంక మీతోడ నెపుడు భాషింప నేను!

గోవింద దాసు

[మహాప్రభుపాదముల మీద వాలి]

మీచరణదాసవర్గమ్ము మీద నిట్టు
లాగ్రహింపగ నేల మహానుభావ!
కింకర జనమ్ముపై మీరు కినుక పూని
పలుకకుండిన నెట్టులు బ్రదుకగలము!

రామానంద రాయలు

ప్రభువరున కాగ్రహము లేదు: భయము వీడి.
ఔమ్ము గోవింద, ఇయ్యది లీల సుమ్ము.
స్వామి యియ్యెడ తన్మయత్వమ్ము లోన
పల్కు శ్రీరాధికాదేవి భావనమున.

శ్రీ మహాప్రభువు

[ప్రక్కకు చూచి]

కేకిపింఛావతంసుడై కృష్ణు డదిగో
నన్ను గాంచి శిరః కంపనమ్ము చేసె!

[ఉత్కంఠతో]

ఇదిగో పరుగిడి వచ్చి నాహృదయనాథ,
చేరుదానను నీసమాశ్లేషమందు !

[ముందరికి పోబోవును]

శంకరుడు

మారుతాహతి నుత్కంపమానశిఖర
కలిత మైనట్టి తాళవృక్షమ్ము గాని
బర్హిబర్హావతంస గోపాలమూర్తి
కాదు కాదు మహాప్రభూ, కనుగొనుండు.

శ్రీ మహాప్రభువు

[చంద్రునివంక జూచి]

శ్యామసుందర, ఏమి యన్యాయ మోయి !
యోగ్యముగ లేదె నీకు నాయూరుతలము?
ప్రేయసిని రాధ నిట్లు పరిత్యజించి
పవ్వళించితి వేటికి పాలకడలి ?

శంకరుడు

కాదు కా దది క్షీరసాగరము కాదు,
పరిణతం బైనచంద్రబింబమ్ము కాని,
నడుమ నున్నది శ్యామసుందరుడు కాదు
సాంద్ర మైనట్టి మేదినీచ్ఛాయ కాని.

శ్రీ మహాప్రభువు

అయ్యయో, చూడు డెంత దయావిహీను
డో హిమాంశుడు ! గగనమునుండి యిట్లు
కౌముదీరూపకం బైనకారుచిచ్చు
నొక్కతీరీతి వర్షించుచున్నవాడు !

[బాధతో]

తాళజాలను కృష్ణ, యీతాపమునకు
దీనురాలిని మిగుల బాధింతు వేమి?

శీఘ్రముగ నేగుదెంచి యాశ్లేష మిచ్చి
అపనయింపుము దేహదాహమ్ము నాథ !

[జాలిగా]

ఎంత బ్రతిమాలుకొన్న రా వేమి కృష్ణ !
రాధ చేసిన ప్రబలాపరాధ మేమి !
ఎంత నీకయి నేను తపించుచున్న
పలుక వేటికి అయ్యయో ప్రాణనాథ!

అక్కటా, సత్వరంబ మీ రైన బయలు
వెడలి చెలులార, కృష్ణుని వెదకి తెండు
ప్రాణనాయకు కౌగ్గాఢబంధమందె
స్వస్థ నయ్యెద-అన్యత్ర శాంతి లేదు!

మిమ్మునైనను చెలులార, నమ్మరాదు.
కఠినహృదయలు! ఇకనైన కదల రేమి?
ప్రాణములు పోవుచున్నట పరుగువారి
తీసికొనివత్తు రాకొ ఆమోసగాని?

[రో ష ము తో]

పట్టువడునేని ధూర్తగోపాలు నిపుడు
నలిపివేయనె ఆలింగనమ్మునందు!

కఠిన దంతక్షతమ్ములు కఠిన నఖర
ఘాతములు చేయకుందునే గాత్రమందు!

[కన్నులు మూసుకొని]

ఆగ్రహింపకు మోయి యీయబలపైన!
బాధలో నాథ, ఏమేమొ పలికినాను.
కరుణ వహియించి వేగమ కౌగిలించి
అతితరం బైనతాపము నార్పు మోయి!

[ముందరికి పడబోగా దాసులు పట్టుకొన్నారు]

[కనులు తెరచి ఆనందముతో]

అదుగో నాశ్యామసుందరు డదుగో అదుగో
వచ్చుచున్నాడు నాప్రాణవల్లభుండు.
హస్తములు చాపి నీ ప్రియురాలి కృష్ణ,
చేర్చుకొమ్ము భుజాంతర సీమయందు!

[తటాలున సముద్రమున పడినాడు]

రామానంద రాయలు

[క ల వ ర ము తో]

వేగముగ పట్టుకొమ్ము గోవిందదాస!
శంకరా, లెమ్ము లేలెమ్ము సత్వరముగ.

పట్టు తప్పించుకొని మహాప్రబలధాటి
నురికినాడు మహాప్రభు వుదధిలోన.

శిష్యులు లేవదీయగా ఆనందముతో

శ్రీ మహాప్రభువు

ఎంత తాపాపనోదకం బెంత శీత
లమ్ము నాప్రాణనాయకు లలితగాత్ర,
మెంత మధురమ్ము నా హృదయేశు గాఢ
భంగురోరః స్థలీసమాలింగనమ్ము!

రామానంద రాయలు

పరివిమలం బైన శ్రీమహాప్రభువరేణ్యు
గాత్రసంస్పర్శచేత సాగరజలంబు
విమలమధురము పరమపవిత్ర మయ్యె!
ఈ ప్రదేశము తీర్థమా నింకమీద.

గోవింద దాసు

[సముద్రోదకము నోట బోసికొని]

భక్తకల్పద్రుమం బైనప్రభుశరీర
మధురసంస్పర్శవశమున మారిపోయె
నహహా, స్వాభావికం బైనయబ్ధిగుణము;
ఇక్షుమధురమ్ముగా నున్న దిచటి నీరు!

శిష్యులు

[ఉచ్చైఃస్వరముతో]

జయము సద్గురు మాళికి జయము జయము
జయము జయము నవద్వీపచంద్రమునకు
జయము శ్రీగౌరగోవిందచక్రవర్తి!
కధికజయము మహాప్రభునను చరులకు!

శ్రీ మహాప్రభు చరణయో రతి రస్తు!

దీ పా రా ధ న

కుంభమీకు దుర్గము;

ఝూలా రాజ కుమారి

ఇటు సంఘటిల్లు నని యెంచనె లేదు, నే డీ
కుటిలాత్మకుండు నను కోటకు జేర్చె నయ్యో!
ఇటనుండి ముక్తి లభించుట యెట్లో! న న్నో
నిటలాక్ష, వేగ కరుణింపు మనాథనాథా!

పరు లేవిధంబునను పాదము పెట్ట లే రీ
ధరణీధరాగ్ర రచితం బగుదుర్గ రేఖాం
తరసీమ! నా కిపుడు దారిని జూపగా నో
గిరిపుత్రికారమణ, కేవల మీవె దేవా!

హృదయేశు గూడి సుఖియించెద నంచు లోలో
ముద మొందుచుండ కను మూసెడునంతలో నీ
యదయుంపు మాకు నకటా! యెడబాటు గూర్చెన్.
తుద కేమి కాగలదో తోచుట లేదు దేవా!

భయ మెత్తుచున్నది! నృపాలుని యూహ మేమో!
వయ సెంతయో చనినవానికి కాంత యేలా!

నయవృత్తి బోవిడిచి, న న్నొకవేళ కేళీ
ప్రియుడై విలాసినిగ బెగ్గిలజేయు నేమో !

పరిణీత గా ననెడి భావముతోడ దన్నుఁ
వరియింపు మంచు బలవంతము చేయు నేమో
ధరణీధవుం ! డకట, ధైర్యము జారిపోయెఁ !
తరుణీవిలాపమున ధార్ష్ట్యము తగ్గునేమో !

అనుకంప లేక యిత డారడి వెట్టుచో నే
తనువుం దొరంగుటయె ధర్మము : కాని నాథుం
డనయమ్ము నాకయి మహావ్యథ చెందు నయ్యో!
వనితాత్వ మెందులకు వచ్చెను నాకు దేవా !

సదయుండె కానియెడ ద్రౌపతి కుంభరాణా
కెదు రేగి రాకొమరు లీభువి నన్ను బ్రోవన్ !
హృదయేశ, యె ట్లయిన నే నిరతంబు యుష్మ
త్పదపంకజద్వయము భక్తిని సంస్మరింతుఁ!

కుంభ రాణా

[ప్రవేశించి]

ఆలీసమూహావృతయై మధుపానగోష్ఠిఁ
కేళీమనోహరనికేతనసీమ సంతో

షాలాపముల్ సలుప, కన్యమనస్కవై యు
ల్లేలా మదీయనయనేందిర వర్తిలంగన్!

గాసిల్లు నీవిమలగాత్రము లేవ నేలా?
నీసన్నిధానమున నిల్చినవాడు యుష్మ
ద్దాసుండు గాని వసుధారమణుండు కా డో
వాసంతికాకుసుమ వల్లరిసన్నిభాంగీ!

చేసన్న కన్గొనుచు శీఘ్రమ నీయనుజ్ఞన్
దాసీజనంబు తల దాల్చునె? సౌఖ్యమేనా
ప్రాసాదమందు? తెలుపంగదె వేడికొందున్-
నీసంశయం బుడిగి నిక్కము రాజపుత్రీ!

నీ వాజ్ఞ యిచ్చునెడ నిష్ఠురకార్య మైనన్
మేవాడభూపతి నిమేషమునన్ త్వదీయ
సేవాపరత్వమున జేయును సుమ్ము దేవీ!
వేవేగ దెల్పగదవే భవదాశయంబున్!

వ్రీడాభరంబునను విహ్వలచిత్త వైతో?
వీ డింతసేపటికి విస్మృతి దక్కె నన్నుం
జూడంగ వచ్చె విరసుం డని యెంచినావో?
నే డాయవచ్చితిని నిర్భర మైనప్రేమన్!

న న్నన్యుగా దలప న్యాయము కాదు బాలా!
మన్నింపగా దగును మానిని, జాగుసేతన్!

ఎన్నండు కౌగిట ధరింతును ని న్నటంచు
నున్నాడ నేను కడునుత్సుకతన్ లతాంగీ !

ఏలా ముఖమ్ము పయి కెత్తక యేకనిష్ఠన్
నేలం గనుంగొనెదు నీరజపత్త్రనేత్రా ?
చాలున్ ద్యజించి యిక సంశయబుద్ధి బాలా !
ఆలోకనమ్మున కృతార్థుని జేయ వేలా !

ని న్నెంత వేడినను నిర్దయురాల, నన్నున్
మన్నింప వేమిటికి మానము వీడి ? పోనీ
క న్నెత్తి యొక్కత్రుటికాలము గాని చూడ
కున్నావు సిగ్గో, భయమో, మరి విభ్రమంబో !

లంబాలకా, యిప్పుడు లజ్జ దొరంగవేని
సంబాధితం బగును సాంద్రభుజోపగూహ
నంబందు భూరికఠినంబుగ నీయురంబు !
బింబాధరంబు పరిపీడిత మౌను జుమ్మా !

రాజ కుమారి

[గద్గదికతో]

తగునే యిటుల్ పలుక ధార్మికు లయ్యు దేవా !
జగమందు ధర్మము ప్రచారము చేయువారే
మగువం గనుంగొనినమాత్రమునన్ స్వకీయ
మగునిగ్రహంబు విడనాడుట వింత కాదా !

కుంభ రాణా

తాపమ్ము వాసెను సుధామధురమ్ము లైన
నీపల్కు లీచెవుల నిల్వగ మంజువాణీ!
ఆపాదమ_స్త పులకావృత దేహ మోహో
చూపట్టు కుట్మలితశోభి కదంబమట్టుల్.

నా కేమి వింతయు కనంబడ లేదు సుమ్మా
లోకైకసుందరి, త్రిలోచను డైన ని న్నా
లోకించుపక్షమున లోలమనస్కు డౌను.
వే కౌగి లీయగదవే లవలీ లతాంగీ!

రాజ కుమారి

అకటా, కటూక్తు లిటు లాడగ జెల్లునే కా
ముకులట్లు పెద్ద లతిమోహముతోడ? మీరల్
సకలావనీరమణ చక్రిమహాధిపుల్ సే
వకురాలితో సరసవాక్కులు యుక్త మౌనే?

కుంభ రాణా

నీ విట్లు లెంచదగునే హృదయేశ్వరీ, నీ
సేవాపరాయణుడ, సేవ్యుడ గాను దేవీ.

నావాక్కు లీయెడనె నమ్మి ప్రసన్నురాలు
కావేని నీచరణకంజము లంటువాడ!

రాజ కుమారి

వల దిట్టిమాట ప్రభువర్యు, రవంతయు న్నా
పలు కాలకింపరు కృపానిధు లయ్యు నయ్యో!
తలిదండ్రులం గొలుచు దానిని మీరు దేవా,
బలిమిన్ హరించితిరి, భావ్యమె యిట్టి చేష్టల్?

కుంభ రాణా

ఆర్యోక్తి తత్పరులమై నిరతంబు వీర
మర్యాదలం దరచు మమ్ముల దూరనౌనే?
శౌర్యోన్నతుల్ మిగుల శ్లాఘన చేయునట్టి
కార్యంబె చేసితిమి, కాదు మరొండు ముగ్ధా!

దోషం బటంచు నను దూరగ వచ్చు నన్య
యోషన్ హరించునెడ యోగ్యులు: కాని కన్యా
భూషామణీ, యిపుడు భోగ్యవె నీవు. మాతో
భాషింప లేవు నయపద్ధతి సూక్ష్మబుద్ధిన్.

రాజ కుమారి

అసమానశూరులు మహాకవులున్ విపశ్చి
ద్రసికాగ్రణుల్ వయసు దాటినవారు దేవా,

అసమంజసం బనక ఆస వహింప నేలా
కసుగందనట్టి యొకకన్నె మిమున్ వరింపన్?

కుంభ రాణా

ఆహా, లతాంగి పరిహాసము చాలు. అస్మ
ద్దేహంబునన్ వళులు దేరవు, కేశరాశి
కేహానియుం గలుగ, దేమి కొరంత లేదే
బాహా బలంబునను, ప్రాయము పోయె నోకో!

నీ మీద నోతరుణి, నిర్భర నిష్కలంక
ప్రేమమ్ముచేత నిను బెండిలియాడు కోర్కె
నామానసమ్మున ఘనమ్ముగ నిల్చె, గానన్
భామా, ఒసంగు భుజబంధన సమ్మదంబున్.

రాజ కుమారి

బహుపూజ్యురా లయినపట్టపుదేవి యుండన్
మహివల్లభా, యితరమానిని నామె యెట్టుల్
సహియించు? దేవర విచారణ చేసినారో
బహు భార్య లుండు నెడ బాటిలు బాధ లెల్లన్?

కుంభ రాణా

ఆసంశయంబు విడనాడుము రాజపుత్రీ,
కాసంత యేనియును గౌరవహాని నీకుం

ప్రాసాదమం దెపుడు పాటిల; దింత యేలా
నాసార్వభౌమ పదనాయకురాల వీవే.

రాజకుమారి

అరయంగ నే తగుదునా తమదండ నుండన్!
కరుణార్ద్రమానసులు కావున దేవ, నన్నుం
ద్వరితంబుగా జనకధామము జేర్ప యుష్మ-
చ్చరణాంబుజంబులకు సాగిలి మ్రొక్కుదానన్.

కుంభ రాణా

దుర్వారమత్ప్రథితదోర్బలనిర్జితం బౌ
సర్వంసహాస్థలికి చయ్యన రాణి జేతున్
సర్వంబు నీచరణసన్నిధి నుంతు, నింక
గర్వంబు వీడి నను కామిని యేలుకొమ్మా!

రాజకుమారి

నరనాయకా, వలదు నా కివి యేవి, మిమ్మున్
వరియింపజాల- అవివాహితవృత్తి నుందున్-
త్వరితమ్ముగా జనకధామము జేర్ప యుష్మ
చ్చరణాంబుజంబులకు సాగిలి మ్రొక్కుదానన్.

కుంభ రాణా

ఆలోచనారహిత మర్థవిహీన మౌనీ
యాలాపధోరణికి నచ్చెరు వొందుచుంటిన్
బాలా, పదింబదిగ పల్కగ నేల, నిన్నున్
వైళంబ యిచ్చోట వివాహము చేసికొందున్.

రాజ కుమారి

ఉభయాభినిష్ట మయి యున్నదె ప్రేమ, మీరల్
విభవాభిరాములును వీరవతంసు లయ్యున్
ప్రభువర్య, దీన యగుబాలను వేచ నౌనే?
అభయం బొసంగి సదయమ్ముగ బంపు డింకన్.

కుంభ రాణా

ఏ హేతువో తెలియ దింకవిరక్తికి న్నే
నూహింప లేక వెత నొందుచు నున్నవాడన్.

రాజ కుమారి

తెలియంగ లేర జయదేవుని కావ్యగీతి
కలకున్ మనోజ్ఞ 'రసికప్రియ' నామవృత్తిన్
వెలయించి నట్టిబహువిశ్రుతభావుకుల్ నా
తలపోత? మీకు విశదంబుగ తెల్పనేలా!

కుంభ రాణా

ఊహింపజాలను గుణోన్నతచిత్త, నీపై
మోహాతిరేకమున ముగ్ధుడ నౌటచేతన్.

రాజ కుమారి

ఎదిరించుచుంటి నని యెంచగబోకుడీ, నా
హృదయంబు వేరొకరి కిచ్చితి మున్నె దేవా.

కుంభ. రాణా

పెక్కుల్ వచించితిని ప్రేమను, నీమతంబున్
నిక్కంబుగా నెరుగనేరక రాజపుత్రీ.

రాజ కుమారి

విదితంబు చేసితిని వ్రీడ దొరంగి యస్మత్
హృదయంబు: పంపవలె నింతట నన్ను దేవా.

కుంభ రాణా

చిక్కెన్యో! ఇక్కడకు జేర్చితి నిన్ను నాకై,
యిక్కార్యమున్ సలుప హీనత నాకు బాలా.

నీ క్షేమియుం గలుగనేరదు సుమ్ము లోపం
బో కన్యకా, యిచట నుండుము సుఖమ్ముతోడన్.

ఏకారణం బయిన నేర్పడి బుద్ధి మారన్
చే కొమ్ము నన్ను సరసీజదళాయతాక్షీ!

[ని ష్క్ర మ ణ ము]

రాజ కుమారి

భయ మెట్లో తీరినది ప్రస్తుత 'మేకలింగు'
జయచేత! రా జోకవిధంబుగ మోగ్యు డైనన్

భయదంపు దుర్గమున బంధిత నైతి, నయ్యో!
ప్రియు డెంత నాకొరకు బెగ్గిలు చున్నవాఁడో!

శుకమట్లు పంజరము జొచ్చితి ప్రాణనాధా!
ఇక నెంతకాలమున కీచెర వీడి నే మీ
నికటంబు చేరుదునొ! నెవ్వగ బ్రహ్మదేవుం
డకటా దయారహితుఁడై లిఖియించె నేమో!

అనిశంబు నాదు హృదయాలయమందు నాధా,
అనురాగ దీపశిఖ ఆరక ప్రజ్వరిల్లున్!
కనుగొంచు, నాయెడద కాంతు డెరుంగు నట్టుల్
పెనుదీప మగ్రమున పెట్టుదు రాత్రివేళన్.

[దీపము వెలిగించి]

మదిలో నిరంతరము " మందర " దుర్గపాలు
పదపద్మముల్ నిలిపి భక్తిని పూజ చేతున్!
బ్రదికించుకొండు తమ భార్య నటంచు తెల్పం
గదె దీపికా, హృదయకాంతున కెట్టులైనన్!

ప్రతాప కుమారి

హమీర సింగు

అచ్చెరు వయ్యె! మీనగరమందు వివాహమహోత్సవాంకమే
యెచ్చట గానరాదు జలజేక్షణ! మీపరివారవర్గమో
ముచ్చట లేక యున్నయది: మోసముపోలిక గోచరించెడుఁ!
చెచ్చెర సత్యముం దెలియ జేయగదే భువనైక సుందరీ!

ఆయత మైనఖడ్గ మిదె హస్తమునందు, మహాపరాక్రమ
శ్రీయుతు లైనసైనికులు చేరువ కావలియున్నవా రదే.
ఏయెడ దాచెనో పట కుటీరమునఁ నిజసైనికావలిఁ
న్యాయము వీడి నీజనకు డంబురుహోజ్జ్వలచారులోచనా!

ఇం కొకమాట ని న్నడుగ నెంతయు సిగ్గు జనించుచున్న దో
పంకరుహాయతాక్షి! పొరపాటుగ నీకటిదివ్యమండలా
లంకరణమ్మునఁ నిపుణలగ్నముగా చురకత్తి యున్నచో
అంకిలి చెప్ప కే ఛురిక నావల నుంచుము రాజపుత్రికా!

మాయలలో మహామహుడు మాళవదేవనృపాలు! డందుచే
ఈయెడ జాగరూకత వహింపకతప్పని దయ్యె. నిన్ను మీ
నాయన రాజ్యరక్షకయి నా కుపహారముగా నొసంగెనా?
నీయనురాగమే యిచట నెక్కొనెనా సరసీరుహేక్షణా!

పెండిలి యాటచే, నెటులొ ప్రీతి నటించుచు భర్తృగేహమం
దుండెద నింద యేటి కని యోర్వు వహింపకు రాజపుత్రికా!

ప్రతాప కుమారి

మీనామమ్మను నిన్న దాదిగ మదిన్ మీపాదపద్మద్వయీ
ధ్యానంబే యొనరించుచున్నయది యీదాసి ప్రవీరాగ్రణీ!

హమీర సింగు

ఖండిత వాక్యముల్ పలికి కష్టము గూర్చితి నీకు భ్రాంతినై!
నిండుమనమ్ముతో నిపుడు నిన్ను వరించినవాడ ప్రేయసీ!

బంగరుబొమ్మ, నీలలితబాహులతాదృఢబంధనార్థినై
సంగరకర్కశుం డయిన సైనికు డువ్విళులూరు నెంతయున్!

ప్రతాప కుమారి

మీనిష్కల్మషవాక్యముల్ వినగ నామే నెల్ల కంపించెడున్!
నే నిక్కమ్ముగ నిల్వనేర తమసాన్నిధ్యమ్మునం దోప్రభూ!

హమీర సింగు

మంగళదేవతా, ముఖము మ్లానిమ చెందగనీక బంధురా
లింగన మిమ్ము, దుర్లభ నిలింపసుఖాంబుధి నోలలాడెదన్ !

వింతగ నీముఖాంబుజము విన్నదనంబు వహింప నేల ? క
ర్ణాంతవిశాలనేత్రముల నశ్రువు లూరగ నేల ? సాధ్వసా
క్రాంతమనోజ్ఞఫాలమున ఘర్మకణంబులు నిల్వ నేల ? నీ
వింతవికారముం గనగ నేల? వచింపు త్రిలోకసుందరీ!

ప్రతాప కుమారి

ఆకర్ణింతురయేని మానమహతా మగ్రేసరా, మత్కథన్
మీకోపోగ్రకృశానుకీలలను భస్మీభూతనై పోవుదున్!

హమీర సింగు

నిక్కపుప్రేమ గాటముగ నీయెడ నుండగ నాకు, నేటి కో
చక్కనిచుక్క ! యింత భయ సంభ్రమగాద్గదికప్రసక్తి? నా
యక్కున జేర్చుకొంటిగద ! అన్యవిచారములం ద్యజింపుమా!
ఎక్కడ కట్లు పోయెను? క్షమింపుము యోధునికర్కశత్వమున్

ప్రతాప కుమారి

మీకీర్తిధ్వజమందు నిల్చినది యీ మిధ్యావివాహమ్ముచే
ఆకల్పాంతము దుర్భరం బయిన నీలాంకంబు వీరాగ్రణీ!

హమీర సింగు

నీమాటల్ మనముం గలంచినవి ఓనీరేజపత్రేక్షణా!
ఏమాడ్కిన్ ఘటియిల్లు దుర్యశము నా కేతద్వివాహమ్మునన్?

ప్రతాప కుమారి

పౌరుషమందు గణ్యతను ప్రాభవమం దసమాన మైన దీ
ధారుణి బప్పరాట్కులము: తద్గురవంశమునన్ జనించుటన్
మీరు మహాకులీనులును మిక్కిలిపూజ్యులు. కాని నేటితో
గౌరవహాని సంఘటిలె కైకొనుటన్ నను ధర్మపత్నిగాన్.

నాయనగారు సౌమ్యముగ నన్ను నొసంగుటలోన మీ కయో
మాయ మహానిగూఢ! మిది మంగళదేవత కాదు! శుభ్రిమా
మీయశమున్ హరించుటకు మేదినిమీద మనోహరాంగనా
కాయముతోడ సంభవము గాంచిన పెద్దపిశాచ మోప్రభూ!

కావున మండలాగ్రమున కాయము జీల్చి కవోష్ణరక్తధా
రావభ్నధంబునం బున రనావిలమై నిజకీర్తిచంద్రికల్
దేవ, వెలుంగగా నిఖిల దిక్తటులందు సమాచరింపుడీ
భూవరధర్మ, మత్యధికపుణ్యము నాకు లభించు రూఢిగా!

హమీర సింగు

ఏమాత్రమ్ము భయమ్ము లే, దిక నిజం బేమో నిరూపించి ని
స్సీమానందము నాకు గూర్పదగదే శీఘ్రింబ ప్రాణేశ్వరీ!

ప్రతాప కుమారి

ఊహాము నాకు లేనపుడు యోధకుమారునితోడ జేసి రు
ద్వాహము తల్లిదండ్రులు వివాహముమాత్రము కాకపూర్వమే

ఆహవభూమియందు నత డంతము నొందెను పోరు సల్పుచుఀ.
సాహసముఀ వహించి కలసత్యము పల్కితి ప్రాణవల్లభా !

హమీర సింగు

పాదద్వంద్వము వీడి లేవగదవే ప్రాణప్రియా ! ఇంక నీ
ఖేదమ్ముఀ విడనాడి నాభుజముపై గ్రీవమ్ము గీల్కొల్పవే !-
ఏదీ నాప్రియకాంతకుఀ సదృశురా లేతన్మహాంభోధి మ
ర్యాదాలంకృతధారుణీతలమునం దంభోజపత్రేక్షణా !

పలిత కేశము

మిథిలానగరమున రాచనగరిలో కక్ష్య

మఖాదేవ ప్రభువు

పాటలీపుత్రమ్ము వారలు
పంపినారు మహామనోహర
వివిధపరిమాణాకృతుల్ గల
విమలదర్పణముల్.

వచ్చియున్నవి వింధ్యభూధర
వనమదస్తంబేరమమ్ముల
దివ్యదంతవినిర్మితము లౌ
తెల్లదువ్వెనలుః.

రమ్యకోసలదేశవివిధా
రామసీమలలో మనోజ్ఞ
ప్రసవసారమునుండి తీసిన
ప్రథిత తైలంబుల్—

పెట్టియున్నవి రమ్యచందన
పేటికాంతర్గత మనోహర

కాచపాత్రికలందు నెంతయు
ఘ్రాణపర్వముగన్.

త్వరితముగ బోవలయు రాజ్ఞి
దర్శనార్థం బోఉపాలీ,
చతురిమమ్మున కేశసంస్కృతి
సలుపు మీవేళన్.

పట్టుకొమ్మా కాంచనావృతి
బద్ధనూతనవలయముకురము
సమ్ముఖంబున యవనబాలా,
జాగరూకతతోన్.

స్తంభనికటమునుండి తెమ్మా
సత్వరంబుగ నోసుభద్రా,
పసుపుపచ్చని పట్టుదిండుల
పాదపీఠంబున్.

కేశజాలము చెదరకుండగ
కేకిపింఛముతోడ విసరుము
మద్రచామరవాహినీ, యిటు
మందమందముగన్.

పదవిలాసమంచితం బై
భవ్యభావతరంగితం బగు

పాట పాడంగదె విశాఖా,
పంచమశ్రుతిలో.

విశాఖ

అఖిల భువనములం దకుంఠిత
మౌ ప్రతాపముతో వెలింగెడు
పంచసాయకు డొక్కడే నా
పరమదైవతము !

సకలయోగీశ్వరుల కగ్రే
సరుడు ఫాలవిలోచనుండే
స్మరుడు దూరమునందు నిలువగ
సంచలన మొందెన్.

ప్రసవబాణము తనువుమీదను
పడకమున్నే శివుడు గిరిజా
వదనబింబముమీద ప్రేమను
వాల్చె లోచనముల్.

బాణపాతం బైనచో ఆ
భర్గు డేమయి యుండువాడో!
పర్వతాత్మజ కప్పు డెంతటి
ప్రమద మబ్బెడిదో.

నిజగళంబున హారుషు విషమును
నిలిపి మృత్యుంజయుం డయ్యెను;
అగ్నిదగ్ధుం డయ్యు బ్రదికిన
యాత డెవ్వ డగున్?

నామతంబున, సాటి యెరుగని
నాయకుం డొకమనసిజుండే:
అతను డయ్యును నడపు లోకము
లాత్మపాలనలో.

అట్టియుజ్జ్వల చండశాసను
నర్చనమ్ము నిరంతరమ్ముగ
నిష్ఠ సలుపం దగిన కాలము
నిండుజవ్వనమే.

అహరహంబును వేచియుండును
యౌవనంబును మ్రింగి వేయగ
జరయు వ్యాధియు వ్యాఘ్రిభంగిని
చండవిస్ఫూర్తిన్.

ఏదినంబున వలీపలితము
లేర్పడుం దనుమస్తకంబుల
ఆదినంబున దొలగ మొదలిడు
నతనుకృపకూడన్.

జవ్వనంబు హరించి పోవగ
సాగుకొలదిని వృద్ధి గాంచును
కామినులపై నక్కజంబుగ
కాంక్ష పురుషులకున్.

పలితమూర్ధవిలోకనమ్మున
ప్రాభవమ్మును ధనము విద్యను
పరిగణింపదు యువతి విముఖీ
భావసంగతయై.

విజయ మొందెడు గాక యౌవన
విభ్రమోత్కర్షమ్ము మన్మథు
నిబిడకరుణాకటాక్షమ్మున
నిఖిలలోకములన్.

నిరత మానందాతిశయమే
నెగడు గావుత రూపసంపద
పంచబాణసమాను డగు మా
ప్రభువతంసునకున్.

మఖా దేవుడు

ఎంత దివ్యం బహహ దేహం
బెంత దివ్యం బవుర యౌవన

మెంత దివ్యం బహాహా తరుణీ
హాసవిభ్రిమము !

ఎంత చక్కనిపాట పాడితి,
ఇది రచించిన కవివరేణ్యుడు
మనపురంబున నున్నచో బహు
మాన మంపుదునే.

విశాఖ

చరణసేవకురాలి సద్య
స్సాహసంబు క్షమింపవలయును!
పరకవి ప్రోక్తంబు కాదీ
పాట ప్రిభువర్యా !

కామసన్నిభు లైన దేవర
గాత్రసంపద్విలోకనమున
పాదసేవకురాలిముఖమున
బయలుపడె దేవా !

మఖా దేవుడు

ఆశుగతి నీలలితముఖమున
నవతరించిన గీతామా యిది !

హార మిదిగో నైతు రమ్మా
అంతికమ్మునకున్.

విశాఖ

దీప్తి గాంచు నమూల్యహారము
దేవ, యుష్మత్కంఠసీమనె.
అంత మన్నన కీతపస్విని
అర్హురా లగునే ?

మఖాదేవుడు

ప్రాకృతమ్మన నేటివరకును
పడతి కవనము చెప్ప నెరుగము.
కలిగె నర్హత నీకు ప్రభు వా
క్యమ్ముచే బాలా !

ఉపాలి

దేవ, కంఠమునుండి హారము
తీయుచో నిదె చిక్కువడినది
మూర్ధజావళి, సంస్కరించెద
మొదటిచందమునన్.

కలిగె గమనవిలంబనం బీ
ఘటనలో నొకయింత దేవా.

మఖా దేవుడు

పోనిలే కానిమ్ము వేగమ
పూర్ణ మండనమున్.

నిలువు మోసి విశాఖ, నీదృఢ
నీల కుచబంధమ్ము మీఁదను
కాన వచ్చెను ధవళ రేఖా
కారమున నేదో.

విశాఖ

వాయువశమున ధవళతంతువు
వాలియుండగ నోపు దేవా.

మఖా దేవుడు

తీసి యిమ్మటు పలిత కేశము
తెరగునం దోచున్.

కంఠ దేశమునుండి హారము
గ్రక్కునం దొలగించు వేళను

దాన లగ్నం బయ్యె నెట్లో
ధవళ కేశంబు.

నలువదేడులు నిండె మొన్న నె,
నడువయస్సున నున్నవానికి
ఉత్తమాంగమునందు పలితం
బుదయ మొందినదే!

గోచరించెను జరాసూచన,
కొన్నినాళ్ళ కసంశయమ్ముగ
శిరము ధవళం బగు హిమాలయ
శిఖరి చందమునన్.

ఉపాలి

వేటకై చని మొన్న మొన్న నె
విపినభూమిని శూలముఖమున
వ్యాఘ్రహననము చేసియుంటిరి,
వార్ధకంబ ప్రభూ?

మఖాదేవుడు

భోగలాలసు లైనవారికి
పోవు నోజము సత్వరమ్ముగ.

విషయసుఖముల నుండి పురుషుడు
విరతి చెంద దగున్.

జగము సర్వం బనిత్యంబే!
జనన మరణ ప్రవాహములో
కర్మబద్ధుం డగుచు జీవుడు
క్రమముగా దిరుగున్.

సకలసంసారమ్ములో నే
జాడ గాంచిన మనఃక్షోభము
గాఢ వాంఛలు భూరిదుఃఖము
కాన బడుచుండున్.

శాశ్వతం బగువస్తు వీ సం
సారమధ్యమునందు గలదా?
చిత్త విక్షోభోపశమన
స్థితియె చేకురదా?

స్వాంతమందు నిరంతరము జా
జ్వల్యమానము లైన కోర్కులు
శమము గాంచి ప్రశాంతి కల్గెడి
సరణియే లేదా?

సకల కారుణి కాగ్రగణ్యుడు
శాక్యముని సింహుండు జనులకు

ఈయనిత్యతయందు శాశ్వత
మేదో తెల్పె గదా.

పరమపూజ్యుం డైన బుద్ధ
ప్రభువు కన్గొని దుఃఖతత్త్వము
దివ్య మగునిర్వాణ మార్గము
తెలిపియుండె గదా.

దుఃఖసంవృత మఖిలలోకము,
దుఃఖమూలము తృష్ణ, దానిని
దుంచి వేసిన దుఃఖజాలము
తొలగిపోవు గదా.

అనుసరించిన యెడల ఆర్యా
ష్టాంగమార్గ ముపాసకాళికి
భూరి నిర్వాణాప్తి: ఇదియే
బుద్ధ శాసనము.

మందబుద్ధుల మగుటచేతను
మరచిపోవుదు మాతభాగతు
నమల బోధసుధాస్వరూపా
ష్టాంగ మార్గంబున్.

పరికృతవేషం బింక మార్చెద.
పచ్చబట్టలు తెమ్ముపాలీ,

సత్వరంబుగ బిల్వ నంపుము
స్థవిర ముద్గల్యాన్.

శరణు చొచ్చెద బుద్ధదేవుని
శరణు చొచ్చెద బౌద్ధధర్మము
శరణు చొచ్చెద బౌద్ధసంఘము
శాంతి నా కింకిన్!

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసంబుద్ధస్స!

ప్రభు వాక్యము

ప్రథమ రంగము

శ్రీ నీలాచల క్షేత్రములో మహామాత్యుని భవనమున

రూపాంబిక — కాంచీరాజపుత్రి
పురుషోత్తమదేవుడు — ఉత్కళదేశరాజు
మహామాత్యుడు. ప్రతీహారి. ప్రజలు

ప్ర తీ హా రి

జయము జయము మహామాత్య
సత్తములకు! పాదదాసి
వినతిపూర్వకమ్ముగా నొనర్చ
విజ్ఞాపన మరుగుదెంచె.

మ హా మా త్యు డు

ఇపుడు వచ్చితి వేమి? ఈతొట్రుపా టేమి?
ఆకస్మికమ్ముగా అహిత మువయించెనా?

ప్రతీహారి

అనుకంప వహించి హఠా
దాగమనము క్షమియింపుము!
కాంచీ రాజకుమారిక
గాఢశోక తప్తురాలు
దర్శనార్థ మరుగుదెంచి
ద్వారముకడ నిలుచున్నది.
ఆనతి యగునేని లోని
కామెను తోడ్కొని వత్తును.

మహామాత్యుడు

ఈ మాట తొలుదొల్త ఏల చెప్పవు నీవు?
కాంచీ కుమారి, రాగదవమ్మ లోపలికి.

[ఆమె లోనికి వచ్చి నమస్కరించి నిలుచును]

ప్రతీహారి

చేయక తప్పద పెండిలి
శ్రీమద్రాజకుమారికి
ఈనాడే? కొంతకాల
మెట్లైన గడచునెడల
ప్రభునకు కనికరము కలిగి
పట్టుదలను విడుచునేమొ.

మ హా మా త్యు డు

ఉత్కలేశ్వరుడు తా నొసగి యానతి తొలుత
అన్యథా చేసెనా అవల నెన్నడు గాని?
కనికర మ్ముదయింప కారణం బేనాడు
కలిగెనా ఆకస్మికమ్ముగా నేదేని?

ప్ర తీ హా రి

కాలము గడచిన కొలదిని
కరగ వచ్చు ప్రభుని మనసు.
దర్శన మొసగిన పిమ్మట
దయసైతము కలుగవచ్చు.
దయకును దండనమునకును
ధరణీధవులు సమర్థులు.

మ హా మా త్యు డు

పురుషోత్తమదేవ మహా
భూమీపతి యద్వితీయ
చండశాసనుం, డానతి
జనులకు సుగ్రీవాజ్ఞయె.
కాంచీనాయకులు తిర
స్కారము చూపించినార
లస్మత్ప్రభునకు; కావున
ఆగ్రహించినాడు రేడు.

రూపాంబిక

ఒక మాట మాత్రాన
కుత్కలేశ్వరు డింత
కాఠిన్య మూన దగునా
ఎందైన
కార్య మిట్టిది కంటిమా!

మాట అన్నందుకే
మారాజ్యము జయించి
సాధించి వచ్చె గాదా
ఇకనైన
శపథమ్ము విడువ రాదా!

మాతండ్రి తన నేమొ
మాట అన్నా డనుచు
నను బట్టుకొని తెచ్చెనా!
ఇది మీరు
న్యాయ మనుకొన వచ్చునా!

మహామాత్యుడు

ప్రభువు కఠినుడు కాడు, పరమకారుణికుండు,
సరసుండు, శరణన్న శత్రువున్ క్షమియించు
చండశాసను డయ్యు శత్రుభీకరు డయ్యు.
మనుజనాయకు లెల్ల మాటపట్టింపుచే

ఎంత లెంతలో చేతు: రిది క్షత్రియులరీతి.

ఉత్తమ క్షత్రియుం డుత్కళేశ్వరుడు నీ
మీది ప్రేముడిచేత మీతండ్రి నర్థింప
తోడనే యతడు సంతోషపూర్వకముగా
నిను సమర్పించి పాణి గ్రహణోత్సవం
బొనరింప వలె ననుట యుక్త మౌనా కాద?

నీతండ్రి అటు చేయనేర కుత్కళనేత
క్షత్రియుండే యయ్యు సమ్మార్జకుం డనియు
తన కులము స్వచ్ఛ మని తనయ నీయ నటంచు
అవహేళనము చేయు టనుచితం బన వేమి?

రూ పాం బి క

సమ్మార్జకుం డనుట చాలదోషమె కాన
అన్నదానికి ఫలిత మనుభవించెను కాద
మా తం డ్రి !

జనకు మాటకు తనూజాత నిటు శిక్షింప
మీవంటి సజ్జనుల్ మెచ్చుకో దగినదా
సెల విండు

మ హా మా త్యు డు

పితరుల మాటకు బిడ్డలు బాధలు
పడుదురు తల్లీ, ప్రపంచకములో!

అందులకే మాయవనీ ధవు డనె
సమ్మార్జకునకె జాయ వగుదు వని.
ఇది న్యాయం బని యెవ్వ రనరు; మరి
జనపతి మాత్రము చండశాసనుడు!

రూపాంబిక

తనయెడ భక్తియు తాత్పర్యము గల
అబలమీదనా ఆగ్రహ మూనుట!
నిజముగ నాపై నెనరే యాదిని.
ఉత్కలేశ్వరున కున్న పక్షమున
కైవస మగు మా కాంచీపురిలో
పెండ్లి యాడడా పేరిమితో నను?

మహామాత్యుడు

ఉండెను తల్లీ, ఉత్కలేశునకు
నీపై ప్రేముడి నిండుగ నాదిని.
సౌందర్యంబును సద్గుణ వర్ణన
మాలకించి రే డనురక్తుం డయి
నిన్ను గూర్చియే, నిరతము నాతో
సంభాషించెను చాల దినమ్ములు.

రూపాంబిక

అంత ప్రేమ మంతలోనె
అంతరించి పోయె నెట్లు!

అనురాగము కన్న నృపతి
కభిమానము ముఖ్య మాయె!

ప్ర తీ హా రి

ప్రభుపాదంబులపై బడి
ప్రార్థించిన లాభ మేమె.
మనసు కరగదా రేనికి
మానినీ దైన్యమునకు?

రూ పాం బి క

కనికరమున నృపతి నన్ను
కన్నియగా విడుచునేని
ఏకామ్రేశ్వరు గొలుచుచు
ఈజన్మము గడపుదాన!

మ హా మా త్యు డు

త్వరలో అన్నాడు, కాని
తప్పదు రాజాజ్ఞ తల్లి!
నీ వెరుగవు రే డెంతటి
నిశ్చలుండో మాటపట్ల!

రూ పాం బి క

కన్యగా జన్మమ్ము గడప వీలే లేద!
సమ్మార్జకున కేను జాయ కావలయునా!

అక్కటకటా! ఎంత అన్యాయ మన్యాయ
మాత్మహత్యకు గూడ ఆయుధము లేదాయె!
కంచి కామాక్షమ్మ, కరుణించదా నన్ను!
ఏకామ్రినాథునకు ఏమి దయ కలుగదా!
కైలాసనాథునకు కారుణ్యమే లేద!
కాంచీకుమారి కీగతి పట్టు వలసినద!

మ హా మా త్యు డు

ఏద్వ కమ్మా! ఇప్పు డేమి చేయుదు నేను?
దుఃఖ మెరుగుదు; నాకు దుహి లున్నా రమ్మ!
ప్రభు వుంచినాడు నీ పరిణయము కావించు
ప్రబలబాధ్యతను నాపైన రాజకుమారి!

రూ పా ం బి క

ఈయాపద నుండి నన్ను
ఎట్టులైన రక్షింపుడు!
తండ్రి, ఈదీనురాలి
తనయగా భావింపుడు!

ప్రణమిల్లితి తావకీన
పాదాంభోరుహములపై.
అభయ మిచ్చువరకు తండ్రి,
అడుగులు విడువంజాలను!

బ్రాహ్మణ శేఖరు, లఖిల
ప్రజ్ఞలు మీకరగతములు.

కనికర ముదయించిన నను
కాపాడుట సుకరం బగు.

ఆలోచించినచో నా
యాపద తప్పించుటకై
మహామాత్యులైన మీకు
మార్గము దొరకక పోవునె!

దుర్గతి అదృష్టవశమున
తొలగిపోవునేని నేను
ఆమరణము మీకృతజ్ఞు
రాలనుగా నుందు తండ్రి!

రక్షింపుడు, రక్షింపుడు
రాజకుమారిక అయ్యో
సమ్మార్జకునకు నేగతి
జాయగ జీవింపగలదు!

మహామాత్యుడు

ఏడవ కమ్మా, ఏడవకు!
పెద్దభారమే పెట్టితి వమ్మా!
కానీ చూతము కాగల దేదో.
ఉర్వీపతి పురుషోత్తమదేవుడు
కఠినమానసుడు కాడు కుమారీ!
అదె ధైర్యంబున కాధారం బగు.

దుస్సాధమే యైన తోచుచున్నది యొకటి.
నీకు ద్వేషము లేదు నృపునియెడ నని యెంతు.
శీఘ్రకాలములోనె శ్రీమజ్జగన్నాథు
కారుణ్యమున నీకు కల్యాణ మగు గాక!

ద్వితీయ రంగము

శ్రీ పురుషోత్తమ దేవమహారాజు జగన్నాథమందిర ప్రాంగణమును సమ్మార్జనితో ఊడ్చుచుండును.

మ హా మా త్యు డు

మహాప్రభూ, జయము, జయము!

పు రు షో త్త మ దే వు డు

మహామాత్యా, వందనమ్ము!

మ హా మా త్యు డు

స్వామిసేవయందు ప్రభువు
చాల మగ్ను లయినవారు.

పు రు షో త్త మ దే వు డు

ఎల్లవారు సేవకులే ఈమహాప్రభునిమ్రోల!
గౌడకో కళింగమునకొ కాంచికో ఉత్కళమునకొ
స్వల్పభాగములకు ప్రభులు చాలమంది కలరు, కాని

సకలలోకములకు ప్రభువు
జగన్నాధదేవు డొకడె!

మహామాత్యుడు

తమకు గల్గుభావ మితర
ధరణిపతుల కుండునేని
ఈలోకము స్వర్గముగా
ఎన్నండో మారియుండు!

పురుషోత్తమదేవుడు

స్వామిసేవలోన ఎంత
సౌఖ్య మున్న! దీధరణీ
పాలనమ్ము వలన నాకు
ప్రతిదినమ్ము జగన్నాధ
దేవ కైంకర్యమునకు
తెరపి లేదు మహామాత్య!

మహామాత్యుడు

నడచు ధర్మదేవత తన
నాలుగుపాదాలతోడ
ఈయుత్కలరాష్ట్రమందు
ఏలికగా నుండ్ర తమరు!

పురుషోత్తమదేవుడు

పరశురామాదిమహా
బ్రాహ్మణవీరులు పూర్వము

పృథివి యెల్ల గెలిచి, మట్టి
పెళ్ళవోలె, నిర్మముులై
దాన మిచ్చి, ముదముతోడ
తపమునకై వెడలినారు!
ఈకలికాలప్రభావ
మేమి చెప్ప! ఇంచుకంత
మహి నేలెడిరాజు లెంతొ
మదించి వర్తింతు రవుర!

మ హా మా త్యు డు

కావుననే రాజర్షులు
కావలె ధరణీకాంతులు.

పు రు షో త్త మ దే వు డు

ఏడాదికి నొక్కనాడు
ఈనీలాచలతీర్థ
ప్రభు జగన్నాథాలయ
ప్రాంగణ పవిత్రభూమిని
గొప్ప లుజ్జగించి అన్ని
కులములవా రఖిలమ్ముగన్
జగన్నాథ మన్న మహా
సరససూక్తి కనుగుణముగ
ప్రసాదంబు స్వీకరించి
పవిత్రు లగుచున్నవారు!

ఎంత పూతవాసరంబు!
ఎంత శుభద వాసరంబు!

మ హా మా త్యు డు

శ్రీమజ్జగన్నాథ సేవానురక్తు లౌ
దేవరవారి కీ దివ్యప్రదేశాన
గొప్ప కానుక నొసగ కొని వచ్చి యున్నాను.
భూసురాశీర్వాద పూర్వకమ్ముగ దేవ,
శ్రీసన్నిధానాన స్వీకరింతురు గాక!

పు రు షో త్త మ దే వు డు

మావృద్ధి గాంక్షించు మంత్రి వర్యులు, మీరు
బ్రాహ్మణోత్తములు, మీ పల్కు లాదరముతో
శిరసా వహించి నే స్వీకరించితి కాన్క!

మ హా మా త్యు డు

[సంజ్ఞచే సమీపించి వినత యయిన రాజకుమారిని చూపి]
తమయెడ భక్తితాత్పర్యముల్ కలిగి
రాణికి నుచిత మారమణీయ సకల
శుభలక్షణాలతో శోభిల్లు కన్య
నాదరింపుం డుత్కళావనీ రమణ!

పు రు షో త్త మ దే వు డు

కనంపుబొమ్మయే కానుక యనుచు
భావింప నైతిని ప్రమదంబు : కాని

ఇంచుక వివరింపు డెవ్వ రీకన్య.

మ హా మా త్యు డు

కాంచీకుమారి యీకన్యాలలామ,
ముక్తలేశ్వరసేవ నోదిప్తహృదయ.

పు రు షో త్త మ దే వు డు

వెనుకటి మాయాజ్ఞప్తికి
విపరీతముగా మీరలు
చేయదలచినారు: మిగుల
చిత్రముగా నున్న దార్య!

ఈమెను సమ్మార్జకునకు
ఇచ్చి వివాహాము చేయగ
వెనుక నాజ్ఞ యిచ్చినాము:
విస్మరించినారో దాని!

మ హా మా త్యు డు

మహాప్రభూ, తమయానతి
మరవగ నెవ్వారి తరము!
ప్రభువాక్య మ్మక్షరశః
పాలింపగ వచ్చినాను.

అధిపశ్రేష్ఠులు తప్పరు
ఆడిన వాక్యం బెన్నడు.

పురుషోత్తమ దేవుడు

అధిపతి యిచ్చిన యానతి
నన్యథా చేయరాదు.

మహామాత్యుడు

చిత్తము! కావున దేవర
స్వీకరించి తీరవలయు
కాంచీ రాజకుమారిని
కాపాడుకొన ప్రతిజ్ఞ.

స్వర్ణదండ మండిత మా
సమ్మార్జనితో దేవర
స్వామి యూడిగంబు సేయు
సమయము కాదా యియ్యది!

పురుషోత్తమ దేవుడు

[తేరిపార జూచి మందహాసముతో చేతులు జోడించి]

మహనీయము భూదేవా
మాత్యబుద్ధి కౌశలంబు!

మహామాత్యుడు

మహాప్రభువు సరసహృదియె
మహనీయము మహనీయము!

పురుషోత్తమ దేవుడు

కాంచీ రాజకుమారిని
గౌరవమ్ముతో సువర్ణ
పల్యంకికో గొనిపోవుడు
ప్రాసాదమునకు వేగమె.

[హర్షధ్వనులు]

మహామాత్యుడు

శ్రీ పురుషోత్తమ దేవ
క్షితిపాలాగ్రణికి జయము!
జగన్నాథ మహాస్వామికి
జయము జయము జయము జయము!

భా మ తి

కవివరేణ్యులు మీయశోగానములను
నవ్యపదబంధముల జేయునాడు గాని
అఖిలశాస్త్రవిశారదు లైనవారె
వేడి మీకడ జదివెడునాడు గాని,

మాన్యభావముతో, బహుమతులతోడ
నరపతులు మిమ్ము దర్శించునాడు గాని
కలుగనే లేదు సంతోషగరిమ మీకు;
ఇప్పు డింత హర్షోత్కర్ష మేల నాథ?

వాచస్పతి మిశ్రుడు

అర్థఘటికక్రింద నవసితం బైనది
బ్రహ్మసూత్రములకు భాష్యవివృతి.
పరమపురుషుకృపను ప్రారీప్సితగ్రంథ
మంతరాయరహితమై చెలంగె.

పరిణతి సూత్రకార బాదరాయణమౌని
చంద్రు దివ్యపాదజలజములకు;
చేతు వందనంబు శ్రీశంకరాచార్య
వర్యు దివ్యపాద వనజములకు;

అధిక భక్తితోడ వ్యాఖ్యానకర్త లా
యతులచరణములకు నతు లొనర్తు;
బ్రహ్మవాదు లైనపండితోత్తములను
సమ్మదంబుతోడ సంస్తుతింతు.

బ్రహ్మవిద్యకన్న పరవిద్య యున్నదే
సకలదుఃఖతరణసాధనంబు!
నేను వివృతి మిగుల నిష్పక్షబుద్ధితో
జేసినాను పరమశివునికృపను.

భా మ తి

మీరు దర్శనవాఖ్యలమీద మున్ను
విశదముగ వ్రాసినట్టియావివృతు లెల్ల
సంస్తుతింపరె తత్తదాచార్యవరులు
తమతమమతానుసారముల్ తథ్య మనుచు.

వా చ స్ప తి

విమలశాస్త్రదృష్టి విద్వజ్జనంబుల
వెలయజేయుబుద్ధి వివృతు లేను
ముప్పదేండ్లనాడు మొదలిడి యీనాటి
వరకు నేకనియతి వ్రాసినాడ.

అఖిలదర్శనంబు లవలోడనముచేయ
శాస్త్రహృదయలబ్ధి సంఘటిల్లె.

గ్రంధరచన చేయుకాంక్ష యీనాటితో
సఫల మయ్యె; కృతులు చాలు నింక.

విహితకృత్యములను విధివిధానమ్ముగా
సలుపుచున్నవాడ శ్రద్ధ బూని.
శాంతితోడ నింక సకలమ్ము త్యజియించి
పరివ్రజింతు నేని పరమశుభము.

భామతి

సకల మవగత మహామహాశయులు మీరు,
అజ్ఞురాలను నేను; సాహసము బూని
భర్తృభాషణమున కిట్లు ప్రతివచనము
నిచ్చుచున్నందులకు క్షమియింప దగును.

విధివిధానముగా మీరు విహితకర్మ
లాచరించుచు నున్నట్టు లనుటచేత,
ఉండు గార్హస్థ్యవిధులలో నొక్కకొరత
చేసినా రని దృఢముగా చెప్పగలను.

గురుకులపరిశ్రమమ్మున కొన్నియేండ్లు,
ప్రవచనమ్మున కొన్నియబ్దములు, గ్రంథ
రచనతోడను కొన్నివర్షములు గడచె;
వెడలె మీకాల మంతయు విద్యలోనె.

శాస్త్రములయందు వ్యసనమ్ము సముచితమ్మె
కొంతవఱ; కైన నింతటిఘోర మెరుగ!

భా మ తి

ప్రబలవిద్యాపిశాచి ప్రప్రథమమందె
అతితరమ్ముగ మిమ్ముల నాక్రమించె!

ఏమి భుజియించుచుందురో ఎరుక లేదు,
ఏమి ధరియించుచుందురో ఎరుక లేదు,
ఈతపస్వినిగతి యేమొ ఎరుక లేదు,
ఏమి విద్యాప్రభావమో ఇది మహాత్మ!

కాల మంతయు విద్యల గడపినారు,
కలుగనే లేదు సంతానకాంక్ష మీకు.
భార్యయనుమతి లేకుండ ప్రవ్రజింప
దలచు టెట్టిది యనపత్యధర్మవేత్త!

వా చ స్ప తి

బాష్పమోచనంబు బలహీనతాచిహ్న,
మింత బేల వనుచు నెంచనైతి.
ఈషణమ్ము విడువు మిక నైన: సంతాన
ముదయ మొందకున్న కొదువ లేదు.

భా మ తి

చాలు లెండు, మీకు సంతానవాంఛయే
లేదు మానసమున లేశమైన!
ఆడుదాని కుండ దంత వైరాగ్యంబు :
వంధ్య నన్నమాట వాస్తవంబు.

వాచస్పతి

పుత్రసంతానకామంబు పొడమ లేదు
పూర్వ మెన్నండు; గతమును పోవనిమ్ము.
ఇప్పుడైన ప్రయోజన మేమి యుండు?
ఉభయులకుగూడ యౌవన ముడిగిపోయె.

నీవు సహధర్మచారిణీ, నిశ్చయముగ
ఉత్తమపతివ్రతవు: లెక్క కొక్కనాడు
గాని యించుక లోపమ్ము కలుగకుండ
శ్రద్ధతో నాకు శుశ్రూష సలిపినావు.

ధీరురాలవు, తక్కిన స్త్రీల కట్లు
వస్తుసంతతిపై నీకు వాంఛ లేదు.
తగునె యింతటివెర్రి సంతతి యనంగ?
కొడుకు లున్నంతమాత్రాన గొప్ప యేమి?

భామతి

గొప్ప కాక యేమి! కొడుకులు జనియించి
మిగుల యోగ్యు లగుచు మెలగునపుడు
ఇంత దొడ్డసుతుల నేతల్లి కన్నదో
యనుచు లోకు లామె నభినుతింత్రు.

వాచస్పతి

యశమె భవదీయవాంఛిత మైనయెడల,
నిలుచు విశ్వజనీనమై నీప్రతిష్ఠ.

ఈదినమ్మున నే ముగియించి నట్టి
వివృతి నీపేర లోకాన వెలయ జేతు.

భా మ తి

నాకు కీర్తి వలదు! నలువురినోళ్లలో
బడగనీక నన్ను బ్రదుకనిండు!
ఒరులనోట బడక యుష్మత్పదాంబుజ
సేవ జేయుచున్న శ్రేయ మొదవు.

వా చ స్ప తి

నాకృతికి పూజ్య మైననీనామధేయ
ముంచినాడను; లోకమం దొప్పు గాక
భామతివ్యాఖ్య మిశ్రునిభార్యపేర
సకలవేదాంతవాదులు సన్నుతింప!

లోపాముద్ర

౧

ఏమి విపరీత మిది! ఎంతతడ వైనన్
మోము పయి కెత్త రోకమూర్తమును నాథా!
ఈ మొయిని మౌనము వహించి పెనుచింత
న్నామనమునం దెటులు నాట దగు నొక్కో!

౨

స్వామి, దయరాదు! తమసన్నిధిని నేనీ
యామమును బుచ్చితి మహాతురతతోడన్.
కామము వహించు నిజకాంత నెడసేయ
న్నేమ మగునేని కడునిష్ఠురము నాథా!

3

చేయుచును మీచరణసేవ యొకనాడున్
బాయక భవత్సవిధభాగము మదీయ
ప్రాయమును బుచ్చితిని. భార్య ననురక్తన్
న్యాయ మగునే యిటులు నాథ, నిరసింపన్!

౪

నామమున భార్య నయినాను, గణియింపన్
కామితము దీర బహుకాలము గతించెన్!

ఏ మనగ వచ్చు కలనేని నిజకాంతా
క్షేమ సుఖముల్ తలపు సేయని మహాత్మున్ !

౫

భంగ మగు నిష్ఠ నిజపత్ని మృదుదేహా
లింగనము సేయునెడ! లేశ మయినన్ స్త్రీ
యాంగనల నిండుహృదయంబులను భేదిం
పంగ ఘటియిల్లదట పాపము మహాత్మా!

౬

నేడు విడువం దగదె నిష్ఠురత నాపై,
ఆడు దని-చిన్న దని యైన కృపతోడన్!
వీడ విడనాడి కడు వెర్రి దయి యెంతో
వేడు కొను కాంత గను విచ్చి కనరాదో!

౭

జవ్వనము పూర్ణముగ జారుటకు మున్నే
యవ్విధిని మీరు త్యజియించి యిహసౌఖ్యా,
లెవ్వియొ తపస్సు లని యెల్లపుడు నన్నున్
దవ్వులనె నిల్పితిరి; ధర్మమె మహాత్మా!

౮

మీర లొనరించునవి మేము గ్రహియింప
న్నేరుతుమె! మీ ఋషులు నిశ్చలమనస్కుల్.
క్రూర మగు గాక తమకోరికయె యెట్లో
తీరుచుకొనం గలుగు ధీరులు మునీంద్రా!

౯

ఏలనో భవాదృశుల కీజగముపై ను
ద్వేలము విరక్తి యని విశ్రుతము. మాకో
చాలదు గ్రహించుటకు శక్తి లవ మైనన్
వేలుపు జగమ్మపయి వెర్రి మునిచంద్రా!

౧౦

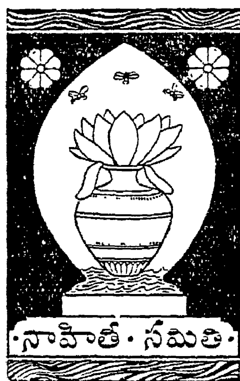
ఒక్క విపరీతగుణ మున్న యది మీలో
నక్కజము గొల్ప! నిఖిలార్యులకు పుత్రిల్
పెక్కు రుదయించునెడ ప్రీతి యధికం, బా
దిక్కునను లేదు తమ దృష్టి మునిమౌళీ!

౧౧

సంతసము, విప్పితిరి చక్షువులు నాథా!
స్వాంత మెటులో కరగుచాయ పొడకట్టెన్.
వింతగను నిల్పితిరి వీక్షణము పాదా
క్రాంతసతిపైన బహుకాలమున, కాహో!

౧౨

మోదతే నిజవిభో ర్వదనాబ్జం
వీక్ష్య మందహసితం కులకాన్తా
ప్రాణనాథ పరిరంభణహర్షా
జ్జాయమాన పులకాంచిత దేహా!

·సాహితీ·సమితి·

విషయానుక్రమణిక

సంపాదకీయము

పవిత్రహృదయులు శ్రీ తల్లావఝ్ఝల శివశంకర శాస్త్రి గారు మాకు చిరకాలమిత్రులు. నవ్యాంధ్రసాహిత్యలతకు దోహదము కల్పించినవారిలో వీరు ప్రముఖు లని తెలియని తెలుగువా రుండరు. వీరిరచనలు మాసాహిత్యలతా గ్రంధమాలయందు ప్రచురింప వలె ననెడి కుతూహలము మాకు చాలకాలమునుండియు కలదు. నేటి కట్టి సదవకాశము లభించినందులకు సంతసించుచున్నాము. ఆశీర్వాదపూర్వకముగా తమరచనలను మాగ్రంధమాలలో ప్రచురించుట కొసంగిన శాస్త్రి గారికి మాకృతజ్ఞత. సిద్ధహస్తు లగుఈకవిశేఖరులరచనలు చదివి మాపాఠకు లానందింతురు గాక!

కర్లపాలెం కృష్ణ రావు